

Вісник Національної академії прокуратури України. – 2010. – №4. – С. 11-15.

9. Криминалистика : учебник/ под ред. И. В. Крылова. – Л. : ЛГУ, 1976. – 591 с.

10. Лукашевич В. Г. Тактические и организационные основы производства следственных действий для получения информации от людей : учебник / В. Г. Лукашевич. – К. : НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1987. – 279 с. – (Специализированный курс криминалистики (для слушателей вузов МВД ССР)).

11. Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : Конвенція (СНД) від 22 січня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009.

12. Словник української мови : в 4-х т. / упорядкує, з додатком власного матеріалу Б. Грінченко / НАН України. Ін-т укр. мови. – К. : Наук. думка, 1996.

13. Быков В.М. Фактические основания производства следственных действий по УПК Российской Федерации / В. М. Быков // Журнал российского права. – 2005. – №6. – С. 59-69.

14. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей / А. Р. Ратинов. – М.: Юрлитинформ, 2001. – 456 с.

УДК 347.97

Плєва В. А.,
канд. юрид. наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОЛОЖЕННЯ ПРОКУРОРА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розглядаються особливості процесуального становища прокурора в цивільному процесі. Вносяться деякі пропозиції щодо вдосконалення законодавства, що стосується правового статусу прокурора. Аналізуються різні точки зору вчених щодо спірних питань.

Ключові слова: цивільний процес, прокурор, процесуальне становище.

Рассматриваются особенности процессуального положения прокурора в гражданском процессе. Вносятся некоторые предложения по совершенствованию законодательства, касающегося правового статуса прокурора. Анализируются различные точки зрения ученых по спорным вопросам.

Ключевые слова: гражданский процесс, прокурор, процессуальное положение.

The peculiarities of the procedural position of the prosecutor in the civil process are considered. Some suggestions are made regarding the improvement of legislation concerning the legal status of the prosecutor. Analyzed different points of view of scientists on controversial issues.

Keywords: civil process, prosecutor, procedural position.

Постановка проблеми. В теорії цивільного процесуального права існує дискусія щодо визначення процесуального статусу прокурора. Відсутність єдиного підходу до розв'язання проблеми правового статусу прокурора в цивільному судочинстві обумовлює зацікавленість вчених до дослідження даного питання в науці цивільного процесуального права.

У чинному Цивільному процесуальному кодексі України (ЦПКУ) недостатньо чітко визначені роль і процесуальне становище прокурора, однак сутність і правильне вирішення означеної проблеми мають не тільки теоретичне і практичне значення, але і сприяють розумінню правової природи участі прокурора в цивільному процесі, визначають характер його взаємин з іншими учасниками процесу і зміст його процесуальних прав і обов'язків [3].

Виклад основного матеріалу. Протягом тривалого часу серед вчених питання визначення правового статусу прокурора в цивільному судочинстві є дискусійним, у зв'язку з чим в науковій літературі були висловлені різні точки зору.

Вчені – представники першого напрямку – вважають, що прокурор є стороною (позивачем). В обґрунтування своєї позиції вони наводять аргумент про те, що той, хто порушив процес, виступає як позивач, а отже, як сторона у справі. Прокурор, який пред'явив заяву, займає положення сторони (позивача) в процесі, оскільки позов прокурора передбачає наявність відповідача, що є стороною у справі, а якщо є відповідач, то повинен бути і позивач, також прокурор вступає в процес для захисту порушеного матеріального права. Як зазначає А.А. Ференц-Сороцький, «взаємини суду з прокурором визначаються так само, як і взаємини зі стороною, прокурор і приватна особа виступають як співпозивачі».

У науковій літературі висловлюється також друга точка зору, згідно з якою прокурор у цивільному процесі виступає стороною лише в «процесуальному сенсі». Прихильники цієї теорії стверджують, що прокурор використовує процесуальні права і обов'язки позивача, є суб'єктом доведення своїх вимог, не дивлячись на те, що суб'єктивного матеріального інтересу в справі не має і матеріально-правові наслідки рішення суду на нього не поширюються. Так, В.Н. Щеглов вважає, що «визнання прокурора процесуальним позивачем адекватно відображає його становище як активної сторони, наділеною правом підтримки позову з використанням всіх передбачених законом засобів і домагається таким шляхом відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів» [5].

Деякі автори схиляються до того, що прокурор – це сторона (в «процесуальному» або «умовному» розумінні) в тому випадку, коли він пред'являє позов, і представник держави – коли вступає у вже розпочатий процес. «Прокурор, який вступає в розпочату справу, і прокурор, що порушує її, хоча і є особами, які беруть участь у справі, не можуть не займати в процесуальних правовідносинах різного положення», таким чином, «процесуальне становище прокурора, який бере участь у справі шляхом дачі висновку, може бути визначений як державний представник» [5].

Інші вчені стверджують, що в якій би функції прокурор не брав участь в цивільній справі, він завжди займає самостійне

процесуальне становище представника держави, від імені якого здійснює контроль за дотриманням законності. Дана позиція отримала розвиток в працях В.М. Гордона, А.Ф. Клейнман, К.С. Юдельсона, В.Г. Гранберг, А.С. Зелковской, Д.В. Швейцера, Ю.І. Лутченко.

Цікава і думка Є.М. Артамонової з цього питання, яка вважає, що діяльність прокурора, в чому б вона не виявлялася, завжди наглядова. Звернення прокурора з позовом (заявою) часто є завершальним етапом нагляду за виконанням законів, відповідністю закону видаваних правових актів, а також нагляду за дотриманням прав і свобод людини і громадянина з метою вжиття заходів до усунення виявлених порушень. Як представник держави прокурор наділяється всіма процесуальними правами і несе всі процесуальні обов'язки позивача. Тому з точки зору процесуального становища його можна назвати позивачем у процесуальному сенсі [5].

На нашу думку, погляди авторів, які розглядають прокурора в якості сторони (позивача) або позивача в процесуальному сенсі, видається вельми спірною. Відповідно до теорії цивільного процесуального права сторони мають ряд істотних ознак: 1) цивільно-правова зацікавленість у вирішенні спору; 2) процесуальна зацікавленість у винесенні сприятливого рішення; 3) виступ на захист своїх суб'єктивних прав і від свого імені.

Вважаємо, що прокурор як представник держави виконує свою посадову функцію, яка є суб'єктом спірного матеріального правовідносини. Навіть в разі пред'явлення позову в інтересах інших осіб він залишається представником держави, і його основним завданням є захист державних і громадських інтересів.

Прокурор виступає самостійно і незалежно від інших осіб у справі, так як має свій власний інтерес до процесу, який безпосередньо впливає з його компетенції. За своїм змістом інтерес прокурора – державний, так як він спрямований на захист інтересів суб'єкта права, і з цього випливає, що процесуальні дії вчиняються прокурором з метою надання

допомоги суб'єктам порушеного права або дотримання охороняється законом інтересу.

Висновки. Таким чином, доцільніше не намагатися підмінити поняття прокурора іншими термінами, а позначити його процесуальний статус у власному розумінні цього слова. Іншими словами, прокурор у цивільному судочинстві займає положення прокурора. Необхідно мати на увазі, що прокурор в цивільному судочинстві – особа не стільки посадова, скільки процесуальна. Цим поняттям позначається вид особи, що бере участь у справі.

Аналізуючи норми ЦПКУ можна дійти висновку, що законодавцем до теперішнього часу не вирішено питання про процесуальне становище прокурора, який звертається до суду із заявою в інтересах певної особи. Між окремими положеннями ЦПКУ, що регламентують процесуальну діяльність прокурора при пред'явленні і розгляді його заяви судом, є ряд протиріч, які не сприяють правильному розумінню правової природи участі прокурора в цивільному судочинстві [1].

Вважаємо за необхідне ввести в чинне цивільне процесуальне законодавство самостійну правову норму, яка відображатиме статус прокурора як представника держави, визначити коло його прав і обов'язків, відмінне від інших учасників цивільного судочинства, а також привести положення закону, що стосуються правового статусу прокурора в цивільному судочинстві, у відповідність із процесуальними нормами права.

Література:

1. Закон України «Про прокуратуру». [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
2. Цивільний процесуальний кодекс України. [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Косюта М.В. Окремі аспекти діяльності прокурора поза сферою кримінальної юстиції (за новим Законом України «Про прокуратуру») / М.В. Косюта, Н.С. Наулік // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – Вип. 5(38). – С. 5-10.

4. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. [Електронний ресурс]: <https://www.twirpx.com/file/1274871/>

5. Харитонов С. Цивільний процес: підручник. [Електронний ресурс]: <http://westudents.com.ua/knigi/484-tsilvlniy-protses-ukrani-haritonov-o.html>

УДК 343.144

Плєва К. В.,

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри досудового розслідування
Навчально-наукового інституту №1
Національної академії внутрішніх справ;

Степанова Г. М.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри
досудового розслідування
Навчально-наукового інституту №1
Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Стаття присвячена дослідженню на підставі сучасних положень загальної теорії криміналістики та кримінально-процесуального законодавства практичних і теоретичних основ підготовки та проведення допиту малолітніх та неповнолітніх осіб.

Ключові слова: малолітній, неповнолітній, свідок, потерпілий, обвинувачений, допит, психологічний контакт.

Статья посвящена исследованию на основании современных положений общей теории криминалистики и уголовно-процессуального законодательства практических и теоретических основ подготовки и проведения допроса малолетних и несовершеннолетних.